

Matematiikan ja tilastotieteen laitos
Lineaarialgebra ja matriisilaskenta I (Syksy 2009)

Harjoitus 2

Ratkaisuja (Timo Vuori)

4 sivua

korjattu ti 9.9.09

1. Määrätään seuraavien yhtälöiden ratkaisujoukot:

Ratkaisu:

a) $2x_1 + 3x_2 = 5$

Yhtälön ratkaisuja ovat esim.

$$\bar{p} = (1, 1) \text{ ja } \bar{q} = (-2, 3).$$

Merkitään $\bar{d} = \bar{q} - \bar{p} = (-3, 2)$, jolloin yhtälön yleisen ratkaisun muodostavat suoran

$$\bar{x} = \bar{p} + t\bar{q},$$

b) $4x_1 + 3x_2 + 2x_3 = 1$

Yhtälön ratkaisuja ovat esim.

$$\bar{a} = (1, -1, 0), \bar{b} = (0, 1, -1) \text{ ja } \bar{c} = (-1, 1, 1).$$

Olkoon $\bar{q} = \bar{b} - \bar{a} = (-1, 2, -1)$ ja

$$\bar{r} = \bar{c} - \bar{a} = (-2, 2, 1)$$

ja yhtälön yleinen ratkaisu on taso

$$\bar{x} = \bar{a} + s\bar{q} + t\bar{r},$$

$$= (1, -1, 0) + s(-1, 2, -1) + t(-2, 2, 1).$$

2. Olkoon $k \neq 0$. Tarkastellaan kahden yhtälön systeemiä

$$a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \dots + a_{1n}x_n = b_1$$

$$a_{21}x_1 + a_{22}x_2 + \dots + a_{2n}x_n = b_2 \quad (1)$$

a) Alkeisrivioperaatio kR_1 johtaa ekvivalenttiin systeemiin:
Soveltamalla operaatiota kR_1 j.y.o. systeemiin saadaan

$$ka_{11}x_1 + ka_{12}x_2 + \dots + ka_{1n}x_n = kb_1$$

$$a_{21}x_1 + a_{22}x_2 + \dots + a_{2n}x_n = b_2 \quad (2)$$

Siis jos $(x_1, \dots, x_n)$ on (1):n ratkaisu, on se myös (2):n ratkaisu. Toisaalta, soveltamalla operaatiota $((1/k)R_1)$ ryhmään (2) nähdään, että (2):n ratkaisu on (1):n ratkaisu. Siis (1):n ja (2):n ratkaisut ovat ekvivalentit.

b) Operaatio $R_2 + kR_1$ johtaa ekvivalenttiin systeemiin: $R_2 + kR_1$ muuttaa (1):n muotoon

$$a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \dots + a_{1n}x_n = b_1$$

$$(a_{21} + ka_{11})x_1 + (a_{22} + ka_{12})x_2 + \dots + (a_{2n} + ka_{1n})x_n = b_2 + kb_1 \quad (3)$$

Toisaalta $R_2 + (-k)R_1$ muuttaa (3):n takaisin (1):ksi. Kuten a)-kohdassa, voidaan päätellä, että (1) ja (3) ovat ekvivalentit.

3. Mitkä seuraavista matriiseista ovat pelkistetyssä porrasmuodossa?

Ratkaisu:

RATKAISU 3. Matriisi

$$\begin{bmatrix} 0 & 1 & 3 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

on pelkistetyssä porrasmuodossa.: (1) Nollarivejä ei ole (2) Nollasta eroavien rivien vasemmanpuolimmaisiin nollasta eroava alkio eli rivin johtava alkio on -1. (3) Toisen rivin johtava alkio on ensimmäisen rivin johtavan alkion oikealla puolella. (4) Johtavat alkioit ovat sarakkeidensa ainoat nollasta poikkeavat alkioit..

Matriisi

$$\begin{bmatrix} 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

on pelkistetyssä porrasmuodossa: Nollarivit ovat alimpina - muitahan ei ole.

Matriisi

$$\begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

ei ole pelkistetyssä porrasmuodossa:

(3) 3. rivin johtava alkio on 2. rivin johtavan alkion vasemmalla puolella (ja toinen ensimmäisen).

Matriisi

$$\begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

ei ole pelkistetyssä porrasmuodossa:

(3) 2. rivin johtava alkio ei ole 1. rivin johtavan alkion oikealla puolella.

(4) 2., 3. ja 4. rivin johtavat alkioit eivät ole sarakkeidensa ainoat 0:sta poikkeavat alkioit.

4. Muutetaan matriisi

$$\begin{bmatrix} -2 & -4 & 7 \\ -3 & -6 & 10 \\ 1 & 2 & -3 \end{bmatrix}$$

pelkistettyyn porrasmuotoon alkeisrivioperaatioilla.

Ratkaisu:

$$\begin{bmatrix} -2 & -4 & 7 \\ -3 & -6 & 10 \\ 1 & 2 & -3 \end{bmatrix} \xrightarrow{1} \begin{bmatrix} 1 & 2 & -3 \\ -3 & -6 & 10 \\ -2 & -4 & 7 \end{bmatrix} \xrightarrow{2} \begin{bmatrix} 1 & 2 & -3 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \xrightarrow{3} \begin{bmatrix} 1 & 2 & -3 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix} \xrightarrow{4} \begin{bmatrix} 1 & 2 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

- (1) $R_1 \leftrightarrow R_3$
 (2) $R_2 + 3R_1, R_3 + 2R_1$
 (3) $R_3 - R_2$
 (4) $R_1 + 3R_2$

5.

$$\begin{aligned} 2w + 3x - y + 4z &= 0 \\ 3w - x + z &= 1 \\ 3w - 4x + y - z &= 2 \end{aligned}$$

$$\begin{bmatrix} 2 & 3 & -1 & 4 & 0 \\ 3 & -1 & 0 & 1 & 1 \\ 3 & -4 & 1 & -1 & 2 \end{bmatrix} \xrightarrow{1} \begin{bmatrix} 3 & -1 & 0 & 1 & 1 \\ 2 & 3 & -1 & 4 & 0 \\ 3 & -4 & 1 & -1 & 2 \end{bmatrix} \xrightarrow{2} \begin{bmatrix} 3 & -1 & 0 & 1 & 1 \\ 2 & 3 & -1 & 4 & 0 \\ 0 & -3 & 1 & -2 & 1 \end{bmatrix}$$

$$\xrightarrow{3} \begin{bmatrix} 1 & -4 & 1 & -3 & 1 \\ 2 & 3 & -1 & 4 & 0 \\ 0 & -3 & 1 & -2 & 1 \end{bmatrix} \xrightarrow{4} \begin{bmatrix} 1 & -4 & 1 & -3 & 1 \\ 0 & 11 & -3 & 10 & -2 \\ 0 & -3 & 1 & -2 & 1 \end{bmatrix} \xrightarrow{5} \begin{bmatrix} 1 & -4 & 1 & -3 & 1 \\ 0 & 2 & 0 & 4 & 1 \\ 0 & -3 & 1 & -2 & 1 \end{bmatrix} \xrightarrow{6}$$

$$\begin{bmatrix} 1 & -4 & 1 & -3 & 1 \\ 0 & 2 & 0 & 4 & 1 \\ 0 & -1 & 1 & 2 & 2 \end{bmatrix} \xrightarrow{7} \begin{bmatrix} 1 & -4 & 1 & -3 & 1 \\ 0 & 2 & 0 & 4 & 1 \\ 0 & -2 & 2 & 4 & 4 \end{bmatrix} \xrightarrow{8} \begin{bmatrix} 1 & -4 & 1 & -3 & 1 \\ 0 & 2 & 0 & 4 & 1 \\ 0 & 0 & 2 & 8 & 5 \end{bmatrix} \xrightarrow{9}$$

$$\begin{bmatrix} 1 & 0 & 1 & 5 & 3 \\ 0 & 2 & 0 & 4 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 4 & 5/2 \end{bmatrix} \xrightarrow{10} \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 1 & 1/2 \\ 0 & 1 & 0 & 2 & 1/2 \\ 0 & 0 & 1 & 4 & 5/2 \end{bmatrix} \Rightarrow$$

- (1) $R_1 \leftrightarrow R_2$
 (2) $R_3 - R_1$
 (3) $R_1 - R_2$
 (4) $R_2 - 2R_1$
 (5) $R_2 + 3R_3$
 (6) $R_3 + R_2$
 (7) $2R_3$
 (8) $R_3 + R_2$
 (9) $R_1 + 2R_2,$
 (1/2) R_3
 (10) $R_1 - R_3,$
 (1/2) R_2

Merkitään $z = t$, jolloin

$$y + 4z = 5/2 \Rightarrow y = 5/2 - 4t$$

$$x + 2z = 1/2 \Rightarrow x = 1/2 - 2t$$

$$w + z = 1/2 \Rightarrow w = 1/2 - t$$

Tällöin

$$(w, x, y, z) = (1/2, 1/2, 5/2, 0) + t(-1, -2, -4, 1)$$

6. Ratkaisu:

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 0 & -1 \\ 1 & 1 & 0 \\ -1 & 1 & 1 \end{bmatrix} \xrightarrow{1} \begin{bmatrix} 2 & 0 & -1 \\ -1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 \end{bmatrix} \xrightarrow{2} \begin{bmatrix} 3 & 1 & -1 \\ -1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 \end{bmatrix} \\ \xrightarrow{3} \begin{bmatrix} 3 & 1 & -1 \\ -1 & 1 & 1 \\ 2 & 2 & 0 \end{bmatrix} \xrightarrow{4} \begin{bmatrix} 3 & 1 & -1 \\ 3 & 5 & 1 \\ 2 & 2 & 0 \end{bmatrix} = B$$

(1) $R_2 \leftrightarrow R_3$

(2) $R_1 + 1R_3$,

(3) $2R_3$

(4) $R_2 + 2R_3$